

Пандяк Ігор Григорович,
кандидат географічних наук, доцент

Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна,
e-mail: pandyakig@ukr.net

Філь Марія Іванівна,
кандидат технічних наук, доцент

Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна,
e-mail: merifil.ua@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МОРАЛЬНО-ПОБУТОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Мета. Мета статті – проаналізувати еволюцію та виокремити основні сучасні теоретико-методологічні концепції категорії «гостинність», як багатоаспектного суспільно-економічного явища, предмета міждисциплінарного вивчення, насамперед у системі суспільно-географічних знань.

Методика. У дослідженні використано комплекс методів: літературний, історичний, лінгвістичний, метод аналізу Інтернет-сайтів, а також методи синтезу та аналізу зібраного матеріалу.

Результати. Виділено та обґрунтовано принципи концепцій гостинності – морально-побутову та комерційну, уточнено семантику терміна «гостинність», проаналізовано значення релігійних традицій, звичаєвого права, державних правових норм на етапі формуванні інституту гостинності.

Наукова новизна. Вперше розкрито комплекс ознак, властивих морально-побутовій концепції гостинності на етапі становлення цього суспільно-економічного явища.

Практична значимість дослідження визначається його методологічною актуальністю, а також для викладання дисциплін магістерського рівня з урахуванням професійної підготовки фахівців готельно-ресторанної справи і туризму.

Ключові слова: гостинність, концепція, інститут гостинності, індустрія гостинності, готельне господарство, сфера послуг, послуги розміщення і харчування.

Пандяк Ігорь Григорьевич,
кандидат географических наук, доцент

Львовский национальный университет
имени Ивана Франко, г. Львов, Украина,
e-mail: pandyakig@ukr.net

Филь Мария Ивановна,
кандидат технических наук, доцент

Львовский национальный университет
имени Ивана Франко, г. Львов, Украина,
e-mail: merifil.ua@gmail.com

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ НРАВСТВЕННО-БЫТОВОЙ КОНЦЕПЦИИ ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА

Цель. Цель статьи – проанализировать эволюцию и выделить основные современные теоретико-методологические концепции категории «гостеприимство», как многоаспектного общественно-экономического явления, предмета междисциплинарного изучения, прежде всего в системе общественно-географических знаний.

Методика. В исследовании использован комплекс методов: литературный, исторический, лингвистический, метод анализа Интернет-сайтов, а также методы синтеза и анализа собранного материала.

Результаты. Выделены и обоснованы принципы концепций гостеприимства - морально-бытовую и коммерческую, уточнено семантику термина «гостеприимство», проанализировано значение религиозных традиций, обычного права, государственных правовых норм на этапе формирования института гостеприимства.

Научная новизна. Впервые раскрыто комплекс признаков, свойственных морально-бытовой концепции гостеприимства на этапе становления этого общественно-экономического явления.

Практическая значимость исследования определяется его методологической актуальности, а также для преподавания дисциплин магистерского уровня с учетом профессиональной подготовки специалистов гостинично-ресторанного дела и туризма.

Ключевые слова: гостеприимство, концепция, институт гостеприимства, индустрия гостеприимства, гостиничное хозяйство, сфера услуг, услуги размещения и питания.

UDC 338. 48 : 379. 8

Pandyak Igor Grigoryevich,
Candidate of Geographical Sciences,
Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Ukraine, e-mail: pandyakig@ukr.net

Fil Maria Ivanivna,
Candidate of Technical Sciences,
Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv,
Ukraine, e-mail: merifil.ua@gmail.com

METHODOLOGICAL BASIS OF MORAL-DOMESTIC CONCEPT OF HOTEL-RESTAURANT BUSINESS

Goal. The purpose of the article is to analyze the evolution and to highlight the main theoretical and methodological concepts of the category "hospitality" as a multifaceted socio-economic phenomenon, the subject of interdisciplinary study, primarily in the system of social and geographical knowledge.

Method. The study uses a set of methods: literary, historical, linguistic, method of analysis of Internet sites, as well as methods for synthesis and analysis of the collected material.

Results. The principles of hospitality concepts - moral and commercial and commercial - are specified, the semantics of the term "hospitality" are specified, the significance of religious traditions, customary law, state legal norms at the stage of formation of the hospitality establishment is analyzed.

Scientific novelty. For the first time, a complex of features inherent in the moral and everyday concept of hospitality at the stage of the formation of this socio-economic phenomenon has been revealed.

The practical significance of the research is determined by its methodological relevance, as well as for the teaching of master's level disciplines, taking into account the professional training of hotel and restaurant business and tourism.

Key words: hospitality, concept, hospitality institute, hospitality industry, hotel industry, services, accommodation and catering services.

Постановка проблеми. Сфера гостинності – це найбільш динамічна, багатоаспектна сфера соціальної й економічної складових сучасного суспільного розвитку. Проте, сьогодні актуальна проблема інтерпретації теорії гостинності, концептуальних основ розвитку гостинності як явища, узагальнення сформованої методології досліджень. Концепції гостинності

як соціально сформовані властивості специфічної діяльності, аналіз еволюції, чинників, принципів, прояву у професійній діяльності цієї сфери економічної діяльності. Несформованість теорії гостинності як сукупності уявлень про базові еволюційні принципи, гуманістичні і професійні цінності, ускладнює не тільки обґрунтування основ організації бізнесу, відображених у технологічних процесах, ускладнює становлення гостинності як індустрії, загалом не сприяє міжкультурній комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість наукових праць відображають результати вивчення гостинності в історичному, культурологічному, економічному, правовому напрямках, майже не розвинені географічні дослідження. Історія становлення і розвитку сфери гостинності відображена у працях Г. Г. Вишневської [4], Л. П. Воронкової [5], І. Смирнова [14], Л. М. Устименко, І. Ю. Афанасєвої [17] та ін. Місце гостинності у культурі аналізує Г. І. Андрущенко [1], Ю. К. Колосовська [8], Ю. В. Моніч [9], М. Мосс [10], В. В. Прима [12] та ін., правові основи гостинності відображено у працях А. Ф. Гайдукова [6], В. В. Денисенка [7], О. А. Підпригора [11] та ін. Проте залишається несформованою теорія сфери гостинності, відсутні концептуальні основи розвитку гостинності як соціально-економічного явища у працях географічного спрямування.

Мета статті виокремити і конкретизувати основні принципи морально-побутової концепції гостинності у системі соціально-економічного, морально-релігійного, правового та геопросторового розвитку.

Виклад основного матеріалу. Згідно нашого дослідження гостинність доцільно розглядати з позиції двох концепцій: морально-побутової і комерційної.

Суть морально-побутової концепції в особливій моральній якості людини, яка виникла разом з людським суспільством, притаманна усім народам у різних формах прояву, характеризується різним ступенем розвитку в залежності від рівня економічного розвитку суспільства. Виявляється в усіх соціальних зв'язках, системі установок щодо людини, проявами якої є турбота, прихильність, співпереживання, милосердя, взаєморозуміння, у матеріальній формі забезпечується наданням людині захисту, притулку, їжі, іншої допомоги.

Комерційна концепція виявляється в організаційно-економічних формах підприємництва готельно-ресторанного профілю діяльності. Генетично, організаційно та технологічно ця галузь характеризується ідентичністю, визнана на інституційному рівні UN WTO, авторитетними регіональними та національними професійними організаціями. Ознакою автентичності є нормативно-технологічна база, науково-методична робота, сформована мережа навчальних закладів з підготовки фахівців для цієї сфери, видання профільних періодичних видань. Сьогодні індустрія гостинності – це сфера економіки з швидкими темпами зростання, одна з головних складових сфери послуг, сформована з підприємств готельного і ресторанного бізнесу, які забезпечують комплекс послуг з проживання,

харчування, побутового обслуговування, дозвілля, розваг та інших послуг, а також реалізації товарів.

Первинно поняття «гостинність» наповнювалось морально-етичним, побутовим змістом. Морально-побутовий (гуманістичний) принцип ключовий, він закладений у характері людських стосунків і проявляється у різних суспільних формах.

Генетично і еволюційно у морально-побутовому принципі змістовно поєднані в триєдине, нерозривні в просторі і часі субстанції – люди (господар і гість), стосунки між ними (спілкування, послуга, допомога, матеріальні продукти) і місце стосунків (житло, приміщення для харчування, розваг та ін.), де гості (відвідувачі, подорожуючі) можуть отримати продукт гостинності у формі розміщення, харчування, розваг.

З ключовими складовими у гуманістичній концепції пов'язується сам термін «гостинність». Поняття «гостинність» походить від латинських слів *hospitium* (гостинність, гостинний дім, притулок, готель), *host* (господар), *hospes* (притулок). Аналогічне латинському згідно змісту і давньогрецьке слово «ксенія» (ξενία), що походить від «ксенон» – гість, чужоземець. Грецьке слово «філоксенія» саме перекладається як «гостинність» і дослівно означає «любов (доброту) до незнайомців». Слов'янське слово «гість» споріднене з латинським *hospite*, давньоєвропейським *hospes*, німецьким *der gast* та ін. [8, с. 50].

Згідно етимології цього поняття, первинно відносини між людьми характеризувались як стихійні, неприбуткові, в духовно-обрядовій сфері, наповнювались релігійними традиціями та звичаєвим правом. Ключову роль відігравала релігійна консолідація втілена у ритуали, чітке дотримання обрядів, збереження і передачу традицій, серед яких вагоме місце займав ритуал гостинності. Для античної релігії характерним був прагматизм, ритуали виконувались чітко згідно передань давніх звичаїв. Верховенство морально-релігійних основ суспільства – ключова риса архаїчної гостинності.

Беззаперечний авторитет релігійної моралі, незважаючи на еволюцію суспільних етичних принципів, забезпечував безпечне перебування гостя, як безправної особи в іншій суспільній громаді. Порушувати божественне право у гостинності щодо чужинців, з огляду загальноморальних принципів людського суспільства, вважалось неможливим. У культурах багатьох народів гість вважався посланником богів, богом у людській подобі, тому мандрівника обов'язково необхідно гостинно зустріти. Негостинні господарі осуджувались суспільством, їх вважали причиною бід для поселення, садиби. Вважалось, невдоволений прийомом гість може накликати покарання господарю, втрату садибою вдачі, багатства [8, с. 50].

Особливо строгому осуду піддавались особи, які образили гостя вдома, за святковим столом, тоді існувало поняття святості будинку, стола і їжі на столі. Запрошений у дім, особливо за стіл, був недоторканим. Образа, гірше злочин проти гостя, вважалася злочином перед богами своєї і чужої суспільної групи і гріх стосувався усіх осіб оселі. Тому,

божественного права дотримувались у всіх суспільствах, його основні принципи були незмінними на противагу юридичним нормам, які змінювались відповідно до суспільно-політичної формації. Релігійні і людські цінності таким чином втілювались у міцне поняття права гостинності (*jus hospitii*), яке порушувати, з огляду загальноморальних законів суспільства, вважалось неприпустимим.

Безкорисливий характер права гостинності відображений у Біблії, яким особливо відзначались семіти. Семіти турбувались про подорожуючих вітальним поцілунком [Біблія, Бт. 29:13,14], мили ноги [Біблія, Бт. 18:4], якщо у гостя була тварина – турбувались про неї [Біблія, Бт. 24:15-25, 29-33], упродовж перебування гостя у будинку, він був під захистом господаря [Біблія, Бт. 19:6-8].

У категорії гостя від самого початку еволюції інституту гостинності, закладено дуалізм його статусу, що виявляється у зближенні, переході у категорію «свого», закріпленої практичними діями – гостюванням, наданням місця для нічлігу і «відчуження», неприйняття, соціальної ізоляції. Адаптація чужоземця відіграла практичну основу – неадаптований чужак може привнести «негативний вплив дороги», задобривши його, можна нейтралізувати недобрі сили. Суспільна група, намагаючись захистити себе від «чужих», зовнішніх загроз, консолідується як для власного протиставлення так і для зближення з «чужими» через гостинність – «контур взаємодії» [9].

Ю.С. Степанов акцентує на бінарності поняття у протиставленні свій – чужий і водночас необхідності любові (доброти) – основи всієї людської культури і стрижня гуманізму на морально-побутовому рівні. Зближення з «чужим» – наслідок усвідомлення спільності людської моралі, вирішення проблеми антагонізму між суспільними групами античного світу [13, с. 126].

Традиції гостинності, окрім звичаєвого права, відображені і в раціональному праві, зокрема римському, де використовується поняття «*jus hospitii*» (право гостинності). Порушувати *jus hospitii*, яке закладене в основу сакрального, його божественність, вважалось неможливим [12, с. 195]. Право гостинності в Давньому Римі поділялось на приватну гостинність (*hospitum privatum*) і публічну гостинність (*hospitum publicum*). Право приватної гостинності улагоджувало стосунки між окремими громадянами суспільних груп у веденні торгівлі і передбачало рівність у стосунках. Громадяни інших держав мали право проживати в Римі як гості і бути під опікою римських громадян і римської держави загалом [14, с. 273–279].

Право гостинності узгоджене між всією громадою набувало статусу загальносуспільного, державного (*hospitum publicum*). При публічній гостинності у договір вступав весь римський народ від імені якого сенат укладав правову угоду з іноземною громадою.

Про значну увагу на правовому рівні до публічної гостинності свідчить призначення в Римі другого претора, проксена у Давній Греції для

опіки, захисту іноземних гостей. Морально-правовий зміст інституту гостинності античного світу втілювався у привілеях для гостей в отриманні безкоштовного житла, харчування, подарунків, медичної допомоги, у разі смерті – у похованні. Для обслуговування суспільно-важливих гостей у їх розпорядження надавався раб [8, с. 53].

Право гостинності забезпечувало безпеки міжетнічних стосунків. Звичай зобов'язував господаря забезпечувати захист гостя, насамперед гість вважався недоторканим у будинку господаря, навіть в умовах війни. Право на захист громадянином Давньої Греції і Давнього Риму іноземців, насамперед знайомого, з яким здійснювалась співпраця, набуло масового характеру, самим відносином надано значення державного інституту. У Давній Греції ними стали правові норми проксенії, у Давньому Римі – патронату [6;7].

Правові основи гостинності, закладені у римському праві, сприяли не тільки вільному переміщенню громадян Імперії, а також не визнавали будь-яких переваг у придбанні нерухомого майна, занятті підприємницькою діяльністю щодо чужоземців – peregrine, hostes). Завдяки традиціям та юридичним нормам гостинності у Давньому Римі іноземці могли на рівні громадянами Імперії оселятися, заводити господарство, займатися підприємництвом. [8, с. 199–202].

Про вагоме місце гостинності у римському суспільстві свідчить факт, що римляни вважали початок історії з інституту гостинності, права народів (jus gentium), або з природним правом (jus naturale) сформованого під впливом філософії греків. Міфологічна модель гостинності зрівнювала усіх учасників взаємодії, обмежувала сваволлю окремих осіб, сприяла толерантним стосункам. Саме збереження природного права людини, недоторканість свободи стосунків, право власності, свобода думки, релігії – вагоме досягнення греко-римської архаїчної гостинності.

Гостинність як суспільний інститут співмірний у розвитку людській цивілізації. Згідно досліджень Ю.І. Семенова, у розвитку цього явища виділяється два взаємозумовлені послідовні процеси. На початковому етапі гостинність проявляється у спільному використанні угідь для полювання та розподілу здобутого між членами общини, забезпечуючи можливість виживання усіх. У цьому випадку у гостинності втілювався не стільки моральний, скільки практичний зміст. Гостинність виступала індикатором життєздатності групи людей, соціальною нормою регламентації споживача. Наступний, вищий ступінь розвитку інституту гостинності – надання у випадку необхідності притулку і їжі представнику інших общин (громад). Ця стадія розвитку наближає розуміння гостинності до її сучасної стадії розвитку [13].

Французький соціолог і антрополог М. Мосса важливою рисою первісних суспільних формувань вважає встановлення комунікації зі «спілкування майном» [10, с. 140]. Саме на етапі обміну дарами гостинність сформувалась у цілісну систему. При обміні важливою була

еквівалентність дарування, розуміння кожним учасником відносин необхідності віддарувати [3, с. 82].

З морально-побутової позиції, «гостинність» аналізує Г.І. Андрущенко. Автор зазначає, гостинність – це особлива моральна якість людини, яка окрім побутового, міжособового характеру прояву, виявляється у всіх соціальних зв'язках, системі установок щодо людини, виявленої у турботі, довірі, прихильності, співпереживанні, милосерді, взаєморозумінні, забезпеченні людині захисту, притулку [1].

Еволюцію інституту гостинності в контексті соціокультурних трансформацій аналізує В.В. Прима. Авторка простежує суспільну еволюцію гостинності від міжособових стосунків втілених у побуті, звичаях, традиціях до її ролі у високорозвинених політичних системах Давнього Риму. Значна антропологічна цінність гостинності в її суспільній органічності, розширенні соціальних зв'язків, залагодженні конфліктів, зближенні культур, взаємопорозумінні різних народів, внутрішній гармонії держав. Розвиток суспільно-політичних систем зумовлює трансформацію інституту гостинності, вдосконалення форм організації, просторового роззосередження інфраструктури, формування основи для перетворення в майбутньому у сферу послуг як напрям економічної діяльності. Історична еволюція, згідно В. В. Прими, заснована на соціальних загальнолюдських і культурно-специфічних стандартах [12, с. 192–198].

Г.Г. Вишневська в еволюції феномену гостинності вбачає значні зміни, які відбулись у змісті та формі, проте сам феномен зберіг ключову складову – морально-генетичну основу. Соціально-комунікативна спрямованість гостинності історично зумовлена опосередкованим набуттям рис релігійної культури певної суспільної групи. Як різновид соціальної діяльності, гостинність формується навколо відносин з надання складових гостинності гостям. Гості є споживачами елементів гостинності, а суб'єкт – господар, власник з локалізацією у певному місці їх забезпечує, надає гостю [4].

Для адаптації гостя, окрім розміщення, завжди вагому роль відігравало харчування, гостя необхідно було добре нагодувати і напоїти. Застілля найчастіше було буденним, символічним, для поважних гостей – святковим і зтяжним. В традиційних культурах харчування вважається обов'язковим, невід'ємна складова гостинності, відмовитись від їжі – значна образа для господаря. Нагодувати гостя – це честь для гостя, демонстрація щедрості господаря. У багатьох народів Кавказу, Центральної Азії, слов'ян, господарі обмежували свої родини у повноцінному харчуванні, тоді як гостей частували найсмачнішими припасами, трапези супроводжувались наполегливим припрошуванням [2, с. 120]. Як невід'ємна складова ритуалу гостинності сьогодня харчування – стрижень приваблювання гостя, образ моделі колективу [16].

Російські дослідники етикету А.К. Байдурін і А.Л. Топорков зазначають: «Інститут гостинності існував у дуже подібній формі у різних народів світу: у давніх германців і євреїв, у австралійців і арабів, індійців і

народів Півночі. Вражаюче співпадіння в ритуалі прийому гостя у народів, віддалених один від одного у часі і просторі, звичайно, не може бути випадковим, воно свідчить про стійкість деяких глибинних структур ритуалу, його семантичних мотивацій» [2, с. 112].

В Середньовіччі гостинність розвивається у середовищі релігійних традицій. Гостинність стає повинністю селян, зобов'язаних приймати і утримувати в гостях своїх феодалів. Явище масового паломництва, підтримуваного політичною елітою у Європі, спонукає монастирі та багатих землевласників організовувати притулки для паломників.

В період Нового часу зміст поняття «гостинність» змінюється у змісті і формі. Комерціалізація гостинності змінює її ідею з безкорисливої допомоги незнайомій особі. Корисливий характер стосунків послаблює особисті зв'язки, перетворює інститут людських стосунків у гостинності у практичне явище.

Сучасна комерціалізація змісту та форми гостинності не змінила ключових принципів людських стосунків у цій суспільній сфері. Прийом гостей з домашньої оселі змінився на комерційне житло, у якому забезпечується комфортне розміщення, харчування, безпека, подарунки, рівне право з громадянами приймаючої країни. Моральні цінності втілені у толерантності, співпереживанні, допомозі проявляються у професійній складовій обслуговуючого персоналу закладів розміщення.

Висновки. Таким чином морально-побутовий принцип стосунків між господарями та гостями, як ключовий у суспільному розвитку, на початкових етапах еволюції гостинності (пов'язаний з домом, прототипом сучасних закладів розміщення і харчування, притулками для бідних, релігійними організаціями) сьогодні модифікувався у структурно диверсифіковані типи готельно-ресторанних підприємств, які функціонують на комерційній, менше соціальній основі.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко Г. І. Гостинність як одна з перших форм прояву людської довіри // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2011. № 52. – 245 с.
2. Байдури А. К. У истоков этикета: Этнографические очерки / А. К. Байдури, А. Л. Топорков/ – Л.: Наука, ЛО, 1990. – С. 112.
3. Барсукова С. Ю. Сетевая взаимопомощь российских домохозяйств: теория и практика экономики дара // Мир России. 2003. № 2. С. 82. Режим доступа <http://ecsocman.hse.ru/mags/mirros/2003-12-2/26550460.html>.
4. Вишневська Г. Г. Еволюція сфери гостинності міста Києва другої половини XIX – початку XX століття в контексті розвитку українського туризму: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. Культурології / Г. Г. Вишневська. – К., 2008. – 19 с.
5. Воронкова Л. П. История туризма и гостеприимства: учеб. пос. / Л. П. Воронкова – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 304 с.
6. Гайдуков А. Ф. Проксенія // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губернський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – Т. 2. – 812 с.
7. Денисенко В. В. Гостинність як складова частина *jus gentium* у Стародавньому Римі / В. В. Денисенко. // Науков. вісн. Міжнар. гум. ун-ту. Сер.: Юриспруденція. – 2016. № 23. – С. 25 – 28
8. Колосовская Ю.К. Рим и мир племен на Дунае I – IV вв. н. э. / Ю. К. Колосовская // – М.: Наука. 2000. – С. 12.

9. Монич Ю. В. Амбивалентные функции ритуала в эволюции языковых систем / Ю. В. Монич // Вопросы языкознания. – 2000. № 6. – С. 69 – 97.
10. Мосс М. Очерк о даре // Общества. Обмен. Личность: Труды по социальной антропологии // Пер. с франц., послесловие и комментарии А. Б. Гофмана. М., 1996. С. 140.
11. Подопрігора О. А. Римське право / О. А. Подопрігора, Є. О. Харитонов. Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – С. 199 – 202.
12. Прима В.В. Еволюція гостинності в Давньому Римі: соціально-культурний аспект / В.В. Прима // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 96. – С. 192 - 198. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_96_50.
13. Семенов Ю. И. Экономическая этнология. Кн. 1. Ч. 1. Первобытное и раннее предклассовое общество. М.: Ин-т этнологии и антропологии РАН, 1993. Режим доступу <http://www.istmat.ru>.
14. Смирнов І. Логістика в сфері гостинності: історичний аспект / І. Смирнов // Вісник Львів. ун-ту. Серія географ. – 2013. Вип. 43. Ч.2. – С. 273 – 279.
15. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – 3-е изд. – М.: Академический проект. 2004. – С. 126.
16. Шкурюпат С. Г. Гостиничное дело: учеб. пос., 2-е изд. Стандарт 3-го поколения. / С. Г. Шкурюпат, Н. А. Михеева, Т. В. Скрипова, Е. Е. Марченко и др. – С-П.: «Издательский дом «Питер», 2015. – 336 с.
17. Устименко Л. М. Історія туризму: навч. пос. / Л. М. Устименко, І. Ю. Афанасьєв – К.: Альтерпрес, 2005. – 320 с.

Список использованных источников:

1. Андрущенко Г. И. Гостеприимство как одна из первых форм проявления человеческого доверия // Социальные технологии: актуальные проблемы теории и практики. – 2011. № 52. – 245 с.
2. Байдулин А. К. У истоков этикета: Этнографические очерки / А. К. Байдулин, А. Л. Топорков / – Л.: Наука, ЛО, 1990. – С. 112.
3. Барсукова С. Ю. Сетевая взаимопомощь российских домохозяйств: теория и практика экономики дара // Мир России. – 2003. № 2. – С. 82. Режим доступа <http://ecsocman.hse.ru/mags/mirros/2003-12-2/26550460.html>.
4. Вишневская Г. Г. Эволюция сферы гостеприимства города Киева второй половины XIX – начала XX века в контексте развития украинского туризма: Автореф. дис. На соискание наук. степени канд. Культурологии / Г. Г. Вишневская. – М., 2008. – 19 с.
5. Воронкова Л.П. История туризма и гостеприимства: Учеб. пос. / Л. П. Воронкова – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 304 с.
6. Гайдуков А. Ф. Проксения // Украинская дипломатическая энциклопедия: В 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губернский (председатель) и др. – М.: Знание Украины, 2004. – Т. 2. – 812 с.
7. Денисенко В. В. Гостеприимство как составная часть *jus gentium* в Древнем Риме / В. Денисенко. // научной. Рос. Междунар. резин. ун-та. Сер.: Юриспруденция. – 2016. № 23. – С. 25 – 28
8. Колосовская Ю.К. Рим и мир племен на Дунае I – IV вв. н. э. / Ю. К. Колосовская // – М.: Наука. 2000. – С. 12.
9. Монич Ю. В. амбивалентны функции ритуала в эволюции языковых систем / Ю. В. Монич // Вопросы языкознания. – 2000. № 6. – С. 69 – 97.
10. Мосс М. Очерк о даре // Общества. Обмен. Личность: Труды по социальной антропологии // Пер. с франц., послесловие и комментарии А. Б. Гофмана. М., 1996. – С. 140.
11. Подопрігора А. А. Римское право / О. А. Подопрігора, Е. А. Харитонов. Учеб. пособие. – М.: Интер, 2003. – С. 199 – 202.
12. Прима В.В. Эволюция гостеприимства в Древнем Риме: социально-культурный аспект / В.В. Прима // Гілея: научный вестник. – 2015. – Вып. 96. – С. 192 – 198. Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_96_50.
13. Семенов Ю. И. Экономическая этнология. Кн. 1. Ч. 1. Первобытное и раннее предклассовое общество. М.: Ин-т этнологии и антропологии РАН, 1993. Режим доступа <http://www.istmat.ru>.
14. Смирнов И. Логистика в сфере гостеприимства: исторический аспект / И. Смирнов // Вестник Львов. ун-та. Серия географ. – 2013. Вып. 43. Ч.2. – С. 273 – 279.
15. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – 3-е изд. – М.: Академический проект. 2004. – С. 126.

16. Шкурпат С. Г. Гостиничное дело: учеб. пос., второй изд. Стандарт 3-го поколения. / С. Г. Шкурпат, Н. А. Михеева, Т. В. Скрипова, Е. Е. Марченко и др. – С-П .: «Издательский дом «Питер», 2015 - 336 с.
17. Устименко Л. М. История туризма: учеб. пос. / Л. Н. Устименко, И. Ю. Афанасьев – М .: Альтерпрес, 2005. – 320 с.

References:

1. Andrushchenko G.I. Hospitality as one of the first forms of manifestation of human trust // Social technologies: actual problems of theory and practice. – 2011. № 52. – 245 с.
2. Baydurin A.K. The origins of etiquette: Ethnographic essays / AK Baidurin, A. L. Toporkov / – L.: Nauka, LO, 1990. – P. 112.
3. Barsukova S.Yu. Network mutual assistance of Russian households: the theory and practice of the economy of the gift // World of Russia. – 2003. № 2. – 82. The mode of access <http://ecsocman.hse.ru/mags/mirros/2003-12-2/26550460.html>.
4. Vishnevskaya G. G. Evolution of hospitality areas of the city of Kyiv in the second half of the nineteenth and early twentieth centuries in the context of the development of Ukrainian tourism: author's abstract. dis For obtaining sciences. Degree Candidate Culturology / G. G. Vishnevskaya. – K., 2008. – 19 p.
5. Voronkova L.P. History of tourism and hospitality: study. pos / L.P. Voronkova - Moscow: FAIR-PRESS, 2004. – 304 p.
6. Gaidukov A.F. Proxenia // Ukrainian Diplomatic Encyclopedia: In 2 Vol. / Redcorn: L.V. Gubernsky (head) and others. – K .: Knowledge of Ukraine, 2004. – Т. 2. – 812 p.
7. Denisenko VV Hospitality as an integral part of jus gentium in Ancient Rome / VV Denisenko. // Sci. Visn International rubber un-th Sir: Jurisprudence. – 2016. No. 23. – S. 25–28
8. Kolosovskaya Yu.K. Rome and the world of tribes on the Danube I - IV centuries. N. e / Yu. K. Kolosovskaya // – Moscow: Nauka. 2000. – p. 12.
9. Monich Yu. V. Ambivalent functions of the ritual in the evolution of language systems / Yu. V. Monich // Questions of linguistics. – 2000. No. 6. – P. 69–97.
10. Moss M. Essay on the gift // Society. Exchange. Personality: Proceedings on social anthropology // Per. from France, afterword and comments by A. B. Hoffmann. M., 1996. p. 140.
11. Podoprighora OA A. Roman law / O. A. Podoprighora, E. O. Kharitonov. Teaching manual – K .: Yurincom Inter, 2003. – P. 199–202.
12. Prima V.V. Evolution of Hospitality in Ancient Rome: Socio-Cultural Aspect / VV Prima // Gilea: Scientific Bulletin. – 2015. – Vip. 96. – P. 192–198. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_96_50.
13. Semenov Yu.I. Economic Ethnology. Kn. 1. Part 1. Primitive and early pre-class society. Moscow: Institute of Ethnology and Anthropology, Russian Academy of Sciences, 1993. Mode of access <http://www.istmat.ru>.
14. Smirnov I. Logistics in Hospitality: Historical Aspect / I. Smirnov // Visnyk Lviv. un-th Series geographer. – 2013. Issue 43. Part 2. – P. 273–279.
15. Stepanov Yu. S. Konstanty: Dictionary of Russian Culture / Yu. S. Stepanov. – 3rd ed. – М .: Academic project. 2004. – p. 126.
16. Shkuropat SG Hotel business: study. pos., 2nd ed. 3rd generation standard. / S. G. Shkuropat, N. A. Mikheeva, T. V. Scrippova, E. E. Marchenko and others – S.P .: "Publishing House" Peter ", 2015. – 336 pp.
17. Ustimenko L. M. History of Tourism: Teach. pos / L. M. Ustimenko, I. Yu Afanasyev – K.: AlterPres, 2005. – 320 p.